

BATI AVRUPA ÜLKELERİNDE YENİ YASALAR

Asis. Ahmet Çalık

Özgün bir çalışma ile derleme karışımı bu incelememizle, yaklaşık bir iki yıllık geçmişte Batı Avrupa ülkelerinde yasama organlarınca kabul edilerek yürürlüğe giren yeni yasaların bazılarını ülkemiz hukukçularına ve diğer ilgililere tanıtmayı amaçlamaktayız. Anlaşılabilirliği gibi, konumuz yalnızca yasalar olup, henüz yasalaşmamış öneriler, raporlar, idari işlemler ve yargısal kararlar ele alınmış değildir. Amacın yalnızca tanıtmak olması nedeniyle de bu yasaların ayrıntıları ile ele alınarak incelenmesi ve eleştirilmesi konu sınırları dışında kalmaktadır.

I — Avusturya

1. Aile Hukuku Reformu¹.

Avusturya Parlamentosu, Avusturya Aile Hukuku Reformu'nu tamamlayıcı nitelikteki iki yeni yasayı (Eşler Arasında Mirasçılık, Aile Malları ve Boşanma) kabul etmiştir. 1.7.1978 tarihinde yürürlüğe giren bu iki yasanın önemli noktaları şunlardır :

- a) Ab intestat mirasçılık durumunda, sağ kalan eşin miras payı arttırılmıştır. Miris'in sağ füren ile birlikte mirasçılığı halinde 1/3' den 1/2' ye; diğer bütün hallerde 1/2' den 2/3'e çıkarılmıştır.
- b) Sağ kalan eş yukarıda belirtilen payın yarısı kadar da mahfuz hisseye (Pflichtteilsrecht) sahip kılınmıştır.
- c) Evlilik birliğinin ortadan kalkmasının (boşanma, iptal yokluk) sonuçları yeniden düzenlenmiştir. «Ortak kullanım malları» (Gebrauchsvermögen) yani ortak yaşam sırasında taraflarca yararlanılan taşınır ve taşınmaz mallar ile «müktesep mallar» (ortak yaşam sırasında biriktirilmiş mallar) taraflar arasında hakkaniyete uygun bir biçimde bölüştürülecektir. Bu bölüştürme sırasında çocukların çıkarları, karının ve kocanın bunların elde edilmesindeki karşılıklı katkıları dikkate alınacaktır. Çocukların yetiştirilmesi ve ev işlerinin görülmesi bu katkılardan sayılacaktır. Taraflar,

¹) Conseil d'Europe, Bulletin d'Information Sur Les Activités Juridiques. Mars 1979 No. 3 p. 1

bölüşme konusunda kendi aralarında bir çözüme ulaşamazlarsa, evliliğin ortadan kalkmasını takip eden bir yıl içerisinde mahkemeye başvurarak bölüştürme isteminde bulunabileceklerdir.

- d) Diğerinin mesleğinin ya da ticaretinin icrasına katılmış olan eş, tarafların yaşam düzeyine göre hesap edilecek bir tazminata hak kazanır. Bu hak evlilik sırasında doğar. Ancak kullanılması üç yıllık bir süre ile sınırlıdır.
- e) Evlilik sırasında ortak yaşam üç yıllık bir tatile uğrarsa, eşlerin herbiri boşanma isteyebilir. Ancak bu nedenle boşanma isteyen eş kendi kusurlu davranışları ile üç yıllık tatile neden olmuşsa, diğer eşin istemi üzerine mahkeme boşanmaya hükmetmeyebilecektir. Karar verirken mahkeme eşlerin çıkarılarını tartmak, durumun özel koşullarını, evlilik süresini, ayrılık süresini, eşlerin yaşlarını, sağlık durumlarını, ve varsa çocukların çıkarılarını dikkate almak zorundadır. Eğer ortak yaşamın tatili altı yılı aşmışsa boşanma istemi hiçbir halde geri çevrilemez.
- f) Yeni yasalar tarafların karşılıklı rıza ile boşanmalarını da öngörmektedir. Buna göre, taraflar, ortak yaşama altı aylık bir ara vermişler ve birbirlerine karşı olduğu gibi çocukları konusunda da evliliğin sona ermesinin hukuki sonuçları üzerinde anlaşmaya varmışlarsa boşanma isteminde bulunabilirler. Bu anlaşmayı yargıç'a bildirmeleri ya da onun önünde yapmaları gereklidir. Yargıç yine de ortak yaşamın yeniden kurulabileceğine kanaat getirirse yargulamayı altı ay için askıya alabilir.
- g) Eğer mahkeme, evlilik birliğinin sarsılmasının esasen boşanma isteminde bulunanın kusurundan doğduğunu tesbit ederse, diğer eş, boşanmadan sonra, evlilik korunsa idi sahip olacağı çıkarlar tutarında bir nafaka isteyebilecektir. Bu eşin yeniden evlenmesi halinde ise bu nafakanın miktarında hakkaniyete uygun bir indirim yapılacaktır.

2. Özel Hayatın Gizliliğinin Korunması².

Bu konuda 18 Ekim 1978 tarihli Özel Hayatın Gizliliğinin Korunmasına Dair Yasa çıkartılmıştır. Buna göre başka şahısların meşru çıkarılarının tehlikeye girmesi ya da Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 8 nci maddesinin 2 nci paragrafında yer alan nedenlerin varlığı bu konunun sınırları olarak kabul edilmiştir.

3. Milletlerarası Özel Hukuk³.

a) Yeni Avusturya Devletler Hususi Hukuku Yasası⁴ 1 Ocak 1979 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Uzun yıllar süren çalışmaların ürünü olan bu yasa Avusturya'da bu konuyu düzenleyen ilk büyük kodifikasyon'dur.

Yasanın öngördüğü temel ilke şudur: Milletlerarası nitelik taşıyan bir işe tatbik edilecek hukukun belirlenmesinde o işe en yakın olan iç hu-

²) C.E. Bull. Inf. Janv. 1980 No. 5, p. 36.

³) C.E. Bull. Inf. No. 5, p. 52

⁴) J.O. No. 304/1978

kuk üstün tutulacaktır. Sözleşmeler bakımından ise sözleşmenin «karakteristik» ifası ile yükümlü tarafın ikametgâhının bulunduğu ülke hukuku uygulanacaktır (Genellikle bu, sözleşmenin yapıldığı yer hukuku olacaktır).

Kanunlar ihtilafı konusunda getirilmiş diğer önemli ilkeler ise şunlardır :

- i) Hukukça özel bir korumadan yararlanan tüketicilerle yapılan sözleşmelere tüketicinin hukuku uygulanacaktır.
- ii) Hizmet sözleşmeleri daima, işçinin çalışmakta olduğu ülkenin hukukuna tabidir.
- iii) Avusturya Hukuk Reformu'nun temelindeki önemli ilkelerden biri olan kadın erkek eşitliği devletler hususi hukuku alanına da yayılmıştır. Ananın ve babanın ülkelerinin hukukları arasında uygulama bakımından birbirlerine karşı bir üstünlük kabul edilmemiştir. Bu konuda yapılacak tercihin belirleyici ölçütü çocuğun çıkarı olacaktır.
- iv) Kiracıların korunması bakımından emredici nitelikte hükümler içeren kiralananın bulunduğu yer (Avusturya) hukukunun uygulanması sözleşme ile kiracı tarafından yabancı bir ülkenin hukukunun kabul edilmesiyle bertaraf edilemez.

b) Kabul edilip yayınlanan diğer milletlerarası hukuk metinleri de şunlardır: 1) Milletlerarası İktisadi, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi⁵; 2) Milletlerarası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi⁶.

4. Ceza Hukukunda Tazminat⁷.

Ceza Usul Yasasında yapılan ve 1 Temmuz 1978'de yürürlüğe giren değişiklikle suç kurbanlarının zararlarının tazmin edilebilmesi olanağı arttırılmıştır. Getirilen kuralla (§ 373/a) fail'in bir para ya da hapis cezasına çarptırılması halinde, mahkemenin istek üzerine ayrıca bir özel, borç ilişkisi doğuracak tazminat'a da hükmedebilmesi kabul edilmiştir. Bununla birlikte öngörülmüş olan teknik ve hukuki sınırlamalar nedeniyle bu yeni hükümlerin pratik öneminin fazla olmayacağı da belirtilmektedir.

II — Birleşik Krallık⁸.

1. Hırsızlık

Hırsızlığa ilişkin yeni bir yasa 20 Ekim 1978'de yürürlüğe girmiştir. Bununla Ceza Hukuku Reform Komisyonunun hırsızlığa ilişkin 1968 tarihli yasa konusundaki önerileri bazı değişikliklerle yaşama geçirilmiştir.

⁵) J.O. No. 590/1978

⁶) J.O. No. 591/1978

⁷) C.E. Bull. Inf. Mars 1979 No. 3, p. 3

⁸) C.E. Bull. Inf. No. 3, p. 4

2. Çocukların Korunması

Çocukların korunmasına ilişkin yeni bir yasa da 1978 Ağustos ayında yürürlüğe girmiştir. Bununla ahlâka aykırı görünümündeki çocuk fotoğraflarının çekilmesi, basılması, dağıtılması ve sergilenmesi yasaklanmıştır.

III — Danimarka⁹.

Vesayet'e ilişkin yasayı değiştiren yeni bir yasa¹⁰ kabul edilmiştir. Bu yasanın amaçlarından birisi Evlilik Dışı Çocukların Hukuki Statülerine Dair Avrupa Konvansiyonu'nun Danimarka'ca onaylanmasının sağlanmasıdır.

IV — F. Almanya

1. Çocuk Hakları¹¹.

Alman Medeni Kanunu (BGB)'nin ana babanın çocuklarına bakma ödevi'ne ilişkin kuralları 1 Ocak 1980 tarihli bir yasa ile değiştirilmiştir. Modası geçmiş ve Anayasaya aykırı addedilen ana baba otoritesi yerine ana baba gözetimi kavramı getirilmiştir. Çocuğun kişiliğini oluşturup geliştirme hakkı pekiştirilmiş vesayet makamları çocuk yararına daha sık müdahalede bulunarak aile içi uyumsuzluklarda son sözü söyleme bağlayıcı kesin kararı verme yetkisine kavuşturulmuştur.

Medeni Kanun'un yeni 1626 ncı maddesi ana baba gözetiminin «çocuk üzerinde bir bakım-gözetim hak ve ödevi» olduğunu belirtmektedir. Yasanın ana babanın ödevlerinin altını çizmiş olması, ailesiyle birlikte yaşayan çocuğun olanakları ölçüsünde onlara yardım etmesi ilkesini (m. 1619) ikinci plâna geçirmemiştir. 1618/a maddesine göre ana baba ile çocuk arasında eşitlik ilkesinden kaynaklanan karşılıklı saygı ve denetim bulunmalıdır. Bunun için birçok nokta özel bir biçimde düzenlenmiştir: Ana baba, çocuğun bağımsız davranabilme yeteneğini ve gereksinmesini dikkate almak zorundadır (m. 1626/2). Çocuklarla elden geldiğince görüş alışverişinde bulunmak zorunludur. Çocuğun olgunluk derecesine göre gözetimden doğan sorunları az veya çok derinliğine çocukla tartışmak, bu konuda oybirliği ile alacak bir karara ulaşmaya çalışmak gereklidir. Bunun gibi, (1631/a maddeye göre) ana baba çocuğun eğitiminde onun çıkarlarını ön plânda tutmak zorundadır. Meslek seçiminde çocuğun eğilim ve yeteneklerinin gözönünde bulundurulması, bir tereddüt halinde ise mutlaka uzmanlara ve eğitimcilerle danışılması gereklidir. Çocuğun kişiliğini örseleyici yaptırımlar ve her türlü eğitim önlemi açıkça yasaklanmıştır. Bu kurallara uyulmaması nedeniyle çocuğun gelişmesinde önemli bir engel ortaya çıkar-

⁹) C.E. Bull. Inf. No. 3, p. 2

¹⁰) No. 244/8.6.1978.

¹¹) C.E. Bull. Inf. No. 5, p. 24-25.

sa, çocuk mahkemesinin res'en ya da istek üzerine duruma müdahale edebilmesi sözkonusu olacaktır. Çocuk haklarına ilişkin kuralların denetlenmesi amacıyla kurulmuş olan bu mahkemeler gerekli ve zorunlu hallerde, örneğin çocuğu korumakla yükümlü ana babanın bir üçüncü şahıs yüzünden görevini yerine getiremediği halde, bu üçüncü kişilere (örneğin kocanın metresine) karşı da bir takım önlemler alabilecektir. Bundan başka, çocuğun hareket özgürlüğünün sınırlanacağı bir kuruma yerleştirilmesi sözkonusu olduğunda çocuk mahkemesinin izininin alınması gereklidir.

2. Turistik Gezi Sözleşmeleri^{1 2}.

Turistik Tezi Sözleşmeleri Yasası (Reisevertragsgesetz) 1 Ekim 1979 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Bu yasaya göre, turistik gezi sözleşmesi, yolcunun, götürü ücret ödeme edimi karşılığında seyahat acentasının taşıma, barındırma, yedirip içirme ve gezdirme gibi bir turistik eser (istisna) sözleşmesidir.

Yasada çeşitli «aracı» kuruluşların belli koşullarla (gezi edimlerinin bizzat üstlenildiği izleniminin yaratıldığı durumlarda) seyahat tertipçisi sayılmaları öngörülmüştür. Bundan başka turistik gezi edimlerini yerine getiren tüm taşıyıcı, otelci, lokantacı vb. ticari işletmeler ve bunların kendi personeli «borçlu seyahat acentasının ifa yardımcıları» ile aynı hukuki potada toplanmıştır. Seyahat acentası, taahhüt ettiği ve geziyle izlenen amaca elverişli, gezinin değerine uygun nitelikler taşıyan bir yolculuğu gerçekleştirmekle yükümlü kılınmıştır. Kötü ifa karşısında yolcuya ilk olarak eksikliğin ve aksaklığın (ayıbin) giderilmesini isteme hakkı tanınmıştır. Eğer seyahat acentası yolcunun bu istemine uygun bir süre içinde uymayacak olursa, yolcu, masraflar acentaya ait olmak üzere, eksikliği ve aksaklığı kendi başına ortadan kaldırma olanağında sahiptir. Bunun yanı sıra, yolcu kötü ifa olgusu karşısında yolculuk ücretinden indirim de yapabilecektir. Bunun için yolcunun «eksikliği ihbar» etmesi gereklidir. Ayrıca turiste kötü ifa karşısında sözleşmeden dönme yetkisi de verilmiştir. Ne var ki, bu yetki ancak çok önemli eksiklik ve aksaklıkların varlığı halinde kullanılabilir. Bunların yanı sıra seyahat acentasının kusurlu olması halinde tazminatla yükümlü tutulması da öngörülmüştür. Yeni yasanın yolcu yararına getirdiği bir diğer önemli kural da serbest dönme yetkisine ve yanma kayıtlarına (Verfallklause) ilişkindir.

Buna göre, yolcu, gezi başlayıncaya kadar sözleşmeden serbestçe dönme hakkına sahiptir. Ayrıca yolcuya tanınan ilginç bir diğer yetki de kendi yerine bir başkasını geçirme yetkisidir.

3. Tedhişçilikle Mücadele

Şubat 1978'de Tedhişçilikle Mücadele Yasası kabul edilmiştir^{1 3}. Bundan başka Haziran 1978'de kabul edilen bir yasaya^{1 4} göre ise yetkili mer-

^{1 2}) R. Serozan, Turistik Gezi Sözleşmeleri, YARGI, S. 49, n. 20-24.

^{1 3}) Yargı, S. 23, s. 2

^{1 4}) Yargı, S. 27, s. 5

ciler, tedhişçi eylemlere katıldıklarından şüphelenilen kişilerin telefonlarını dinleyebilecek, mektup ve posta gönderilerini açabileceklerdir. Otellerde kalanların kimlik tesbitinde de ülke çapında merkezilik sistemi öngörülmüştür.

Yasa, yargılamaya da hız kazandırma amacını gütmekte ve bu yolda «savunmadan gelen oyalama taktiklerini» önlemeye yönelik hükümler taşımaktadır. Ayrıca miting ve gösterilerde silah olarak kullanılacak cinsten eşyaların taşınması da yasaklanmıştır.

4. *Nazi Suçlarında Zamanasımı*¹⁵.

Alman Parlamentosu uzun tartışmalar sonucunda naziler tarafından işlenen suçların kovuşturulması ile ilgili zamanasımı süresinin uzatılmasına ve bu suçların kovuşturulmasına devam olunmasına karar vermiştir. Bu karar konu ile ilgili zamanasımı süresinin 1980 başında son bulması ve eski nazi suçularının Almanya'ya dönmeleri ve ortaya çıkmaları olasılığı üzerine alınmıştır.

V — Fransa

1. *Evlenme Tellallığı*¹⁶

Evlenme Tellallığı hakkındaki bir yasa önerisi Fransız Senatosunca kabul edilmiştir. Bu metin evlenme tellallığı sözleşmesini ve evlenme tellalının faaliyetini düzenlemektedir.

Bazı suçlardan (emniyeti suistimal, dolandırıcılık vb.) hüküm giymiş olanlara evlenme tellallığı işi yasaklanmıştır. Evlenme tellallığı sözleşmesi ancak evli olmayan reşit kişilerle yapılabilir. Boşanma davaları henüz sonuçlanmamış olanlarla, haklarında ayrılık kararı verilmiş olanlar da bu sözleşmenin tarafı olamazlar. Evlenme tellallığı sözleşmesi yazılı olmak, ödenecek bedelin miktarını ve koşullarını, tellalın borcunun niteliğini ve kaosamını belirtmek zorundadır. Bu sözleşme ancak belirli bir süre için yapılabilir. Sözleşmenin ve sürenin zımnen yenilenmesi mümkün değildir. Sözleşmenin müşteri olan tarafına yedi günlük düşünme süresi tanınmıştır. Sözleşmenin imzalanmasından itibaren yedi gün içinde bu taraf hiçbir tazminat sözkonusu olmaksızın sözleşmeden dönebilir. Ayrıca bedelin en az üçte birlik kısmı evliliğin gerçekleşmesinden sonra ödenmek zorundadır.

2. *Grev Yasası*¹⁷.

Millet Meclisi 1979 Nisan ayında radyo ve televizyon işyerinde grev hakkının kullanılmasını sınırlandıran bir yasa önerisini kabul etmiştir.

¹⁵) *Yargı*, S. 42, s. 5

¹⁶) C.E. Bull. Inf. No. 4 Juillet 1979, p. 23.

¹⁷) C.E. Bull. Inf. No. 4 Juillet 1979 p. 25; Loi No. 79-634 du 26 Juil. 1979

Bununla radyo ve televizyonda yayın yapma yükümlülüğü taşıyan personele kamu hizmetinin sürekliliğini sağlama zorunluluğu getirilmiştir. Grev halinde program yapmakla yükümlü personel'i belirleme yetkisi televizyon kurumlarının başkanlarına bırakılmıştır¹⁸.

Anayasa Konseyi de bu düzenlemenin Anayasa'ya aykırı olmadığına karar vermiştir¹⁹.

3. *İdare-Yurttaş İlişkisi*²⁰.

Parlamentoca kabul edilen bir yasa ile yurttaşların idarenin elindeki bazı belgelere ulaşabilme hakkı düzenlenmiştir. Bu belgeler bilgi toplama raporları, soruşturma, teftiş ve bilirkişi raporları olabilecektir. Şu var ki, belgelerin kişilerle ilgili bölümleri yurttaşların bilgisine sunulmayacaktır.

Bunun yanısıra hiç açıklanmayacak belgeler de vardır: idari kararların alınışında gizlilik ilkesi, milli savunma, dış politika, özel hayatın gizliliği gibi ilkelerle bazı belgelerin açıklanması mümkün olamayacaktır.

Yeni yasa idare-yurttaş ilişkilerinin iyileştirilmesi amacıyla yıllardır sürdürülen çalışmaların bir ürüdür. Daha önce de, idari usul ve formalitelerin basitleştirilmesi kamunun idari mekanizma ve işlemlerden daha iyi haber alabilmesi konularında ileri adımlar atılabilmişti. Bir başka ilginç konu da, idare ile yurttaş arasında çıkan küçük çaptaki uyuşmazlıkların giderilmesinde başvurulan yeni yöntemdir. Bazı resmi «arabulucu» lar ile «uzlaştırıcı» adı verilen ve tarafsızlıkları sağlanmış gönüllüler bu türlü uyuşmazlıkların giderilmesine yardımcı olacaklardır.

4. *İdari İşlemlerin Gerekçeleri*²¹.

11 Ocak 1980'de yürürlüğe giren İdari İşlemlerin Gerekçelendirilmesi ve İdare ile Toplum Arasındaki İlişkilerin Düzeltilmesine Dair 11 Temmuz 1979 tarihli yasa²² belli bir toplumsal gereksinmeyi karşılamak üzere çıkartılmıştır.

Bundan böyle, bir kamu özgürlüğünün kullanılmasını sınırlayan; bir yaptırım ve ceza içeren; bir bağımlılık getiren; belli hukuki koşulları yerine getirenler için bir hak teşkil eden bazı ayrıcalıkların tanınmasını

18) C. Leymarie, Le Droit de Greve a la Radiodiffusion Television française Droit Social No.1 Janvier 1980 p. 7.

19) Decision du 25 Juillet 1979; C.E. Bull. Inf. No. 6 Avril 1980 p.1

20) **Yargı**, S. 32, s. 8

21) C.E.Bull. Inf. No. 5 Janv. 1980 p. 36

22) J.O. 12 Juillet 1979.

reddeden ya da tanınmış olanları geri alan bütün idari işlemlerin mutlaka gerekçeli olması zorunludur.

Yasanın yanısıra bu konuda 31 Ağustos 1979 tarihli bir Başbakanlık Genelgesi²³ de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

5. *Bilgisayar ve Özgürlükler*²⁴.

6 Ocak 1978 tarihli Bilgisayar-İdari Fişler ve Özgürlüklere İlişkin Yasa 1 Ocak 1980'de yürürlüğe girmiştir.

20 nci yüzyılın «Habeas Corpus»'u sayılabilecek bu yasanın temel ilkesi şudur: «Bilgisayar, yurtdaşların emrinde; gelişmesinde, uluslararası yardımlaşma çerçevesinde olmalıdır. Kişi bütünlüğüne, kişi haklarına, özel yaşama, kişi özgürlükleri ile kamu özgürlüklerine zarar getirmemelidir».

Yurtdaş'a fişlenip fişlenmediğini denetleme ve fişlendiği takdirde neler yazıldığını öğrenebilme hakkı (ulaşma hakkı) tanınmıştır. Bunun için 34 üncü maddeye göre fişleri tutan kişiye başvurmak yeterlidir. «Kötü niyetli» başvurular dışında istenen bilgiler açık bir dille başvuranlara bildirilmek zorundadır. Bunun yanında haklarında fiş tutulan kişilere «düzeltme hakkı» ve «unutulma hakkı» da tanınmıştır. Ne var ki, yasaya göre Devletin güvenliğine savunmaya ve kamugüvenliğine ilişkin fişler yurtdaşların bilgisine sunulmayacaktır. Bu gizlilik yargıç denetimine tabidir. Bu denetim yapmak üzere «Bilgisayar ve Özgürlükler Ulusal Komisyonu» oluşturulmuştur.

6. *Tıbbî deontoloji*²⁵.

Bu konuda Tıbbî Deontoloji Kanunu ile ilgili olarak 79-506 sayılı 28 Haziran 1979 tarihli yeni bir kararname²⁶ çıkarılmıştır. Buna göre:

—42 nci maddeye göre hakkında vahim bir teşhis ya da tahminde bulunulmuş olan hastaya bu durum bildirilmeyebilecektir.

—72 nci maddeye göre grup çalışmalarında tıbbî uygulamanın kişisel olması ve her uygulayıcının mesleki bağımsızlığını koruması gereklidir.

7. *İhtira Beratı*

2 Ocak 1968 tarihli İhtira Beratı Kanunu on yıllık bir uygulamadan sonra 13 Temmuz 1978 tarihli yeni bir yasa ile değiştirilmiştir. 1 Temmuz

²³) J.O. 4 Septembre 1979.

²⁴) *Yargı*, S. 52, s. 6-7.

²⁵) C.E. Bull. Inf. No. 5 Janv. 1980, p. 36.

²⁶) J.O. 30 Juin 1979.

1979'da yürürlüğe giren bu yeni yasa, eskisinin boşluklarını yargı kararlarını da dikkate alarak yeniden düzenlemekte ve Münih Avrupa İhtira Beratı Konvansiyonu ile uyum sağlama amacını taşımaktadır²⁷. Yasa ile birlikte bir uygulama kararnamesi de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir²⁸.

8. *Yabancılar Hukuku*²⁹

Yabancılarla ilgili olarak birçok kısıtlamalar içeren ve Bonnet Yasası adı ile anılan yeni bir yasa 5 Aralık 1979'da Millet Meclisinden, 11 Aralık 1979'da da Senatodan geçerek kesinleşmiş bulunmaktadır. Yabancıların ülkeye giriş ve çıkış koşullarını düzenleme amacını güden bu yasanın Anayasaya aykırılığı yolundaki bir başvuru da 9 Ocak 1980 tarihli bir Anayasa Konseyi kararı ile sonuçlanmış ve yasanın bazı hükümleri iptal edilmiştir.

Başvuruyu inceleyen Anayasa Konseyi, sözkonusu yasanın Anayasanın 66 ncı maddesine aykırı olduğu sonucuna varmıştır. Bu Anayasa hükmü, kimsenin keyfi bir şekilde özgürlüğünden yoksun bırakılamayacağını, yargı gücünün kişi özgürlüklerinin bir güvencesi olup, yasanın belirttiği koşullarda bu özgürlüklerin korunmasını sağlamakla yükümlü olduğunu söylemektedir. İptal edilen 6 ncı madde ise bu Anayasa hükmüne ters düşmekteydi. Maddeye göre «sınır dışı edilmesine karar verilen kişi, gerektiğinde fiilen yurt dışına çıkartma işleminin yapılabileceği tarihe kadar» gözaltında bulundurulabilecekti.

9. *Özgürlüğü Bağlayıcı Cezalar*

Ceza Usul Yasasının bazı maddelerini değiştiren ve Anayasa Konseyince de Anayasaya uygun görülen 78-1097 sayılı yasa ile özgürlüğü bağlayıcı cezaların uygulanma koşulları düzenlenmiştir³⁰. Bu değişikliğin gerçekleştirmek istediği amaçlar şunlardır :

- Tehlikeli ve profesyonel suçluların cezaevlerinden vakitsiz ve erken çıkmalarının önlenmesi. Bunun için mahkemece mahkumiyet kararı ile birlikte özel bir güvenlik rejiminin uygulanmasına karar verilecektir.
- İnfaz yargıcının bazı yetkileri bir kurul'a nakledilerek özel çıkma izinlerinin verilmesi usulü değiştirilmiştir.

²⁷) A, Chavanne, Les Investitions de Saliariés. Loi du 15 Juillet 1978, Dr. Soc. No. 1 Janv. 1980, p. 1-7.

²⁸) J.O. 16 Septembre 1979.

²⁹) Yargı, S. 49, s.7

³⁰) C.E. Bull. Inf. No. 3 Mars 1979 p.3.

VI — Hollanda

1. *Devletten Bilgi İsteme Hakkı*³¹.

Parlamento 9 Kasım 1978'de «İdarenin Saydamlığı» üzerine bir yasa kabul etmiştir. Yasanın 1 nci maddesine göre merkezi, bölgesel ya da yerel yönetimlerden veya diğer Devlet organlarından vatandaşlarca bilgi istenmesi halinde, bu istem yerine getirilecektir.

Kişilere istedikleri bilgiler süratle ve anlaşılabilir bir biçimde verilmelidir(m.2). Bu bilgi verme yükümlülüğü yalnız ilgili idari merciin görev alanına giren konulardan ibaret olmayıp istişari organların merkezi idareye yönelttiği genel politika önerilerini dahi içine alır (m.3) Yasanın 4 ncü maddesi ise idarenin bu bilgi verme zorunluluğunun istisnalarını belirlemektedir. Bunlar, ifşası Devletin bütünlüğüne veya güvenliğine zarar verebilecek olan bilgilerle idareye mesleki sır niteliğinde bildirilmiş ticari ve sınai bilgilerdir. Ekonomik çıkarların korunması, suçlulukla mücadele, özel hayatın korunması için milletlerarası ilişkiler bakımından bu istisnaların ılımlaştırılması (yumuşatılması) sözkonusu olabilecektir.

2. *Kira Sözleşmesi*³².

Medeni Kanunun konut kiralalarına ilişkin yeni kuralları 1 Temmuz 1979 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Buna göre :

- a) **Kira Sözleşmesinin feshi:** Kiralayanın, kira sözleşmesini feshetmesi halinde sözleşmenin feshinin yargıç kararıyla onaylanıp yürürlüğe gireceği tarihin belirlenmesine kadar kiracı kiralananı terk etmeme hakkına sahip kılınmıştır. Bir kira sözleşmesi ancak aşağıdaki nedenlerle fesholunabilir: i) kiracının tutum ve davranışlarının bozukluğu, ii) kira sözleşmesi belli bir süre için yapılmış ve fesih ile konutun boşaltılacağı açıkça sözleşmede belirtilmişse, iii) kiralayanın konut gereksinmesi olduğunu kanıtlaması, iv) kiracının, kira sözleşmesinin konusu ve yükümlülükleri dışındaki çeşitli noktalarda yapılması istenen akla uygun değişiklikleri kabul etmemesi, v) kiralayanın, kiralananı onanmış resmi plân'a uygun yeni bir amaca tahsis etmesi.
- b) **Kiralananın satılmasına karşı kiracının korunması:** Kiralananı satın alan üçüncü şahıs, ihtiyacı nedeniyle kendisinin oturmak istediğini yazılı olarak kiracıya bildirmesinden itibaren üç yıl geçmedikçe kira sözleşmesini feshedemez.
- c) **Alt-kiracıların korunması:** Bağımsız bir konutta oturan (ayrı giriş, bağımsız W.C., banyo, mutfak) alt-kiracılar gerek mal sahibine, gerekse birinci kiracıya karşı esas-kiracı ile aynı korumadan yararlanabileceklerdir.
- d) **Ortak kiracıların ayrılması:** Yeni yasal düzenlemeye göre aynı konutta birlikte oturanlar (karı-koca), ortak kiracı sayılırlar. Boşanma halinde, konutta oturmaya

³¹) C.E. Bull. Inf. No. 4, Juillet 1979, p, 27

³²) C.E. Bull. Inf. No. 5, Janvier 1980, p.26-27.

devam eden eş kiracılık hakkında tek başına sahip olur. Kiralayan ya da mahkeme tarafından aynı konutta oturmaları kabul edilmiş ve konutu en az iki yıl kullanmış olan diğer ortak kiracılar da aynı haklara sahip kılınmıştır.

- e) **Kiracının Ölümü** : Kiracının ölümü halinde, diğer ortak kiracı eş, onun haklarına sahip olur. Alt-kiracı olmayan ve kiracı ile birlikte yaşayan kişilere de ölümden itibaren altı ay içinde başvurmak koşulu ile mahkemece aynı haklar tanınabilir.

3. *Nakliyat*³³.

Yeni Medeni Kanun'un Sekizinci Kitabının Birinci Kısmı 22 Mayıs 1979 tarihinde Resmi Gazete'de (Staatsblad) yayınlanmıştır. Bununla i) nakliyat sözleşmesi ve nakliyat araçları konusunda ve ii) deniz ticareti ve deniz hukuku konusunda yeni hükümler getirilmiştir.

4. *Kadın Erkek Eşitliği*³⁴.

İşten çıkarılmalar bakımından kadınlarla erkekler arasında eşit davranılmasına ilişkin yeni bir yasa 1 Şubat 1979'dan geçerli olmak üzere yürürlüğe girmiştir (30.5.1979). Bir AET direkti ini yaşama geçiren bu yasa, hizmet sözleşmesinin sona erdirilmesi bakımından kadınlarla erkekler, evlilerle bekârlar arasında ayırım yapılmasını yasaklamaktadır. Bu yasa kamu sektörüne de özel sektöre de uygulanacaktır.

5. *İtiraz Hakkı*³⁵.

1 Aralık 1978 tarihinde, tutukluların itirazları üzerine yapılacak işlemlerle ilgili olarak Ceza Yargılama Usulü Yasasında değişiklik yapılmasına ilişkin yasa yürürlüğe girmiştir.

Önceki düzenlemede tutuklunun mutlaka bir avukata başvurması gerekiyordu. Bu da itirazın çoğu kez süresi geçtikten sonra yapılması sonucunu doğuruyordu. Yeni düzenlemeye göre tutuklu itirazını yazılı olarak cezaevi müdürüne verebilecektir. Cezaevi müdürüne başvuru tarihi itiraz tarihi olarak kabul edilmiştir.

6. *Askeri Yargı*³⁶.

Askeri yargı kararlarına karşı temyiz yolunu açan yeni bir yasa 15 Mart 1979 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bununla genel ceza usulündeki

³³) loc. cit. p. 29

³⁴) loc cit. d. 41

³⁵) C.E. Bull. Inf. No. 4 p. 34

³⁶) loc.cit. p. 35

kanun yolu imkânları bundan böyle askeri ceza usulünde de tanınmıştır. Böylece Harb Divanının (askeri mahkeme kararlarına karşı başvuru mercii) kararları Hollanda Temyiz Mahkemesinde (Hoge Raad) incelenebilecektir. Harb Divanının kanunu doğru uygulamadığı sonucuna varması halinde Temyiz Mahkemesi ya kendisi son kararı verir ya da kararı bozarak işi yeniden incelenmek üzere Harb Divanına geri gönderir. Beraat kararlarına karşı temyiz yoluna başvurulamaz.

VII — İtalya

Tedhişçilikle mücadele konusunda çıkartılan yeni bir yasa³⁷, siyasi amaçla adam kaçırmayı ayrı ve yeni bir suç haline sokarak bu fiilin cezasını da 18 yıldan 30 yıla çıkartmıştır. Rehnin ölümü halinde verilecek ceza ömür boyu hapis olup, pişmanlık gösteren ve polisle işbirliği yapanların cezalarından indirim yapılacaktır

Kamu binalarına saldırı da yeni bir suç olarak ele alınmıştır. Adam kaçırma sonucu alınan paraların elden ele geçmesinde ya da kullanılmasında yataklık ederler hakkında da çok ağır cezalar getirilmiştir. Öte yandan polis, 24 saati aşmamak kaydıyla ve gerekli gördüğünde kimlik saptaması için birtakım kişileri gözaltına alabilecektir. Soruşturmanın gizliliği ilkesi de gevşetilmektedir. Değişik davalara bakan sorgu yargıçları kendi aralarında haberleşebilecekler, ayrıca İçişleri Bakanı da adliyeden zabıt suretleri isteyebilecektir. Adli kolluk, yetki belgesi olmaksızın ve hattâ avukat bile yokken 24 saat süreyle kişileri sorguya çekebilecek, ancak zabıt tutulamayacak ve sorguda edinilen bilgiler davada kullanılmayacaktır. Şimdiye kadar 15 günle sınırlı tutulan telefon dinleme izni de, yargıcın her zaman yenilenebilecek olan kararıyla süre bakımından sınırsız hale getirilmiştir. Ayrıca bunlar mahkemede delil de olabilecektir. Ev sahipleri de, evlerini kiraladıkları ya da sattıkları kişilerin tam ve gerçek kimliklerini polis'e bildirmekle yükümlü tutulmuşlardır.

VII — İspanya

1. *Yeni İspanya Anayasası*³⁸.

Yeni İspanya Anayasası 29 Aralık 1978'de yürürlüğe girmiştir.

Anayasa bir başlangıç on bölüm dört ek 9 geçici ve bir sonuç hükümünden oluşmaktadır.

I Bölümün ilk hükmü olan md. 10 paragraf 2'ye göre «Anayasanın tanıdığı temel haklara ve özgürlüklere ilişkin kurallar Milletlerarası İnsan Hakları Bildirisi'ne ve bu konuda İspanya'nın onaylamış olduğu

³⁷) YARGI, S. 32, s. 5

³⁸) C.E. Bull. Inf. No. 3. Mars 1979, p. 2; YARGI S. 27, s. 4; S. 32, s. 6; S. 33, s. 5

milletlerarası andlaşmalara uygun olarak yorumlanacaktır». 13 ncü maddeye göre de «İspanya'da yabancılar I nci Bölümde garanti edilen temel haklardan yasalar ve andlaşmalarla yararlanabilirler». Bu maddenin ikinci paragrafı ise yasa ya da andlaşmalarla yabancılarla yerel yönetim seçimlerinde oy hakkı tanınabileceğini öngörmektedir.

Temel hak ve özgürlüklerin güvenceleri konusuna ayrılmış olan I nci Bölüm'ün IV cü Başlığında yer alan 53 üncü maddeye göre bu hak ve özgürlüklere ilişkin kurallar herkes için emredici nitelikte olup, bunlar ancak yasa ile düzenlenebilirler. Tüm vatandaşlar yerel mahkemelerden hak ve özgürlüklerinin öncelikli ve basit bir yargılama usulü ile korunmasını isteyebilirler. Hakların korunması bu yolla da sağlanmazsa Anayasa Mahkemesinde bireysel dava yoluna başvurabilirler. Hakların güvencesi olmak üzere ek bir sistem olarak öngörülmüş olan Halk Savunucusu (Defenseur du Peuple) Yasama Organınca seçilecek ve bir yasa ile düzenlenecektir.

Yeni Anayasa ile seçmen yaşı 18 olarak kabul edilmiş; işçilere grev ve sendika hakları tanınmış; memurlara ise yalnız dernek kurma hakkı verilmiş; halkın kanun teklifi; belli koşulların varlığı halinde bazı bölgelere özerklik tanınması da kabul edilmiştir. Bir Anayasa Mahkemesi kurulmuştur. Anayasanın katılığı sağlanmıştır.

168 nci madde ile Anayasanın tümünü ya da bir kısmını değiştirmeye yönelik öneriler için özel bir usul getirilmiştir. Buna göre, böyle bir değişiklik önerisinin her meclisin ayrı ayrı üçte iki çoğunluğu ile benimsenmesi ile yasama organı kendiliğinden fesholur. Yeniden seçilen meclisler yeni metni ayrı ayrı üçte iki çoğunlukla kabul etmelidirler. Yasama Organınca kabul edilen değişikliğin halkoyuna sunulması gereklidir.

2. *Sivasi Partiler Yasası*³⁹.

Yeni Siyasi Partiler Yasası Aralık 1978'de yürürlüğe girmiştir. Tüzel kişilik kazanabilmeleri için siyasi partilerin İçişleri Bakanlığındaki Parti Sicili'ne kaydolmaları ve tüzüklerinin bir nüshasını vermeleri gereklidir.

İçişleri Bakanlığı cezai yaptırım gerektiren bir hukuka aykırılık belirtisi gördüğünde tescil işlemini askıya alabilir. Böyle bir durumda dosya Kamu Bakanlığına gönderilir. Bu bakanlık hukuka aykırılık görmezse tescil işlemini yaptırır. Aksi halde yani hukuka aykırılık gördüğü takdirde, partinin yasa dışı olduğuna karar verilmesini yargı organından isteyebilir.

³⁹) C.E. Bull. Inf. No. 4 Juillet 1979 p.27

Yasaya göre siyasi partilerin faaliyetlerinin ve örgütlenmelerinin demokratik esaslara aykırı olmaması gereklidir. Bütün parti üyelerine parti içinde seçmek ve seçilmek hakkı tanınmıştır.

Siyasi partilerin kapatılmasına ya da çalışmalarının askıya alınmasına ancak yargı organı karar verebilir.

Seçimlerde aldıkları oylara ve Parlamentodaki temsil oranlarına göre siyasi partilere devletçe finansal yardımda bulunulacaktır.

3. *Temel Hakların Yargı Yoluyla Korunması*⁴⁰.

26 Aralık 1978 tarihli 62/1978 sayılı yasa aşağıdaki özgürlüklerin yargısal güvencelerini benimlemiştir : Düşünce ve ifade özgürlüğü, toplanma ve dernek kurma özgürlüğü, haberleşme özgürlüğü, haberleşmenin gizliliği, vicdan ve kanaat özgürlüğü, konut dokunulmazlığı, kişi güvenliği.

Yasa, cezai, hukuki, idari nitelikli üçlü bir güvence getirmektedir. Birincisi (cezaî güvence) yukarıda sayılan hak ve özgürlüklere karşı bir saldırı ya da cürüm işlenmesi durumlarında sözkonusudur. Bu davalar adalet mahkemelerinde görülecektir. İdari güvence, kişi hak ve özgürlüklerini kamu yönetiminin idare hukukuna tabi işlemlerine karşı korumayı hedeflemektedir. Öngörülmuş olan prosedür, idari yargı dakinin daha hızlı öncelikli ve basit bir biçimdir. Hukuki güvence ise cezai ve idari güvencelere konu olmayan ve hakları ihlal eden sair eylemlere ilişkindir. Bu davalar da bidayet ve istinaf mahkemelerinde görülür. Burada da yargılama, diğer olağan davalara göre daha basit ve kısadır.

4. *Rüşd*⁴¹.

İspanyol Medeni Kanunu ile Ticaret Kanunu'nun rüşd yaşınailişkin kuralları yeni Anayasaya uygun olarak değiştirilmiştir. Bu değişiklikle eskiden 20 olan rüşd yaşı 18'e indirilmiştir. Kazai rüşd yaşı ise 16 olarak belirlenmiştir.

Ticaret Kanununda yapılan değişiklikle de kendi adıyla ticaret yapabilme hakkı 18 yaş'a indirilmiştir.

5. *Evlence Töreni*⁴².

Medeni nikâh törenine ilişkin kurallar değiştirilmiştir. Bundan böyle evlenecek olanlardan eskiden olduğu gibi dinleri konusunda bir açıklamada bulunmaları istenmeyecektir.

⁴⁰) loc. cit. p. 28

⁴¹) loc. cit. p. 25

⁴²) loc. cit. p. 25

Bu değişiklik de Yeni Anayasa'nın, hiçkimsenin inandığı ideoloji ya da din konusunda açıklama yapmaya zorlanamayacağını öngören 16/2 nci maddesinin bir sonucu ve uzantısıdır.

6. Ölüm Cezası⁴³.

Yasalarda öngörülen (Ceza Yasası Askeri Ceza Yasası Ceza Usul Yasası) ölüm cezaları kaldırılmış ve yerine otuz yıl hapis cezası getirilmiştir. Savaş sırasında ölüm cezası korunmuştur. Bu değişiklik (savaş sırasındaki askeri suçlar hariç) ölüm cezasını yasaklayan Yeni İspanyol Anayasasının 15 nci maddesinin yaşama geçirilmesi için yapılmıştır.

7. Tekerrür⁴⁴.

Ceza Yasasının tekerrüre ilişkin hükümleri değiştirilmiştir. Tekerrür, sanığın daha önce ceza yasasının aynı başlığında yer alan suçlardan birisini işlemiş olması halinde sözkonusu olacaktır.

8. Sanık ve Tutuklu Hakları⁴⁵.

Bu konuda ceza usul yasasında yapılan değişikliklerle adli takibat altında bulunanların hakları genişletilerek iyileştirilmiştir. Buna göre:

- i) Kendisine bir suç isnat edilen herkes, bunun kendisine bildirilmesi, hakkında bir dava açılması ya da tutuklanması anından itibaren tüm savunma haklarını kullanabilecektir.
- ii) Bu hakların kullanılmasında sanık mutlaka bir avukat tarafından temsil edilmek ve yanında bir danışman bulundurmak zorundadır. Eğer sanık tarafından bir seçim yapılmazsa avukat ve danışmanı res'en tayin olunur.
- iii) Sanıklar kendileri ile ilgili tüm usuli işlemlerden haberdar olmak ve bunlara müdahale edebilmek hakkında sahiptirler. Bununla birlikte sorgu yargıcı, savcının ya da tarafların istemi üzerine bu işlemlerin kısmen ya da tamamen gizliliğine karar verebilir.
- iv) Sorgu yargıcı, gereksiz ve zararlı bulmadığı takdirde savcı ya da tarafların istekde bulunduğu tüm sorgu işlemlerini gerçekleştirecektir.
- v) Kişi özgürlükleri ancak soruşturmanın selameti amacıyla ve zorunlu ölçüde sınırlandırılabilir.
- vi) Her türlü tutuklama ve hapsedeninin, tutuklanan ya da hapsedilenin kişiliğine ve şöhretine en az zarar verecek biçimde yapılması zorunludur. Tutuklanan kimseye tutuklanma nedenleri ve hakları derhal açıkça bildirilecektir.

⁴³) C.E. Bull. Inf. No. 5, Janv. 1980 p. 46

⁴⁴) loc. cit. p. 46

⁴⁵) loc. cit. p. 46

- vii) Tutuklama veya hapsolunma anından itibaren tutuklu tüm sorgularda hazır bulunacak bir avukat tayin edeceklerdir.
- viii) Tutuklanma olgusu, nedenleri ve yeri ile bir avukat istemi derhal tutuklunun yakınlarına bildirilmek zorundadır. Bunun tek istisnası kişilerin veya Devletin güvenliğinin tehlikeye düşmesi halleridir.

9. *Tedhişçilikle Mücadele*⁴⁶.

Bu konuda kabul edilen iki yasa önerisi şunlardır :

- a) Silâhlı toplulukların üyelerince işlenen tedhişçilik fiillerinin önlenmesine dair yasa⁴⁷.
- b) Kolluk hizmetlerinin yeniden örgütlenmesi plânı⁴⁸.

IX – İsveç

1. *İştirak Nafakası*⁴⁹.

İştirak nafakası konusunda yeni bir yasa önerisi Parlamentoca oylanmıştır.

Bu metin ekonomik yönden güçsüz olanların nafaka yükümlülüklerini azaltmayı amaçlamaktadır.

Şimdiye kadar mutlak olan bu yükümlülük, çocukların gereksinimleri ile ana ve babanın ekonomik durumu gözönüne alınarak yeniden düzenlenmektedir. Ayrıca bundan böyle enflasyona bağlı olarak nafaka miktarının kendiliğinden (otomatikman) yükseltilmesi sözkonusu olmayacaktır. Nafaka ödeyen ana veya babanın ardarda beş günden fazla bir süre çocukla ilgilenmesi halinde ödenen miktarın indirilmesi de öngörülmüştür. Bunun gibi, eşlerden birinin boşanmadan sonra diğerine nafaka verme yükümlülüğü sınırlandırılmıştır. Artık, ancak çok istisnai bazı hallerde eski eş boşanmadan sonra kısa bir süre için nafaka alabilecektir.

2. *Ticaret Ünvanı*⁵⁰.

Ticari kuruluşların ticaret ünvanlarıyla ilgili olarak reklâm ve tanıtma faaliyetlerinde kullanılacak amblemler ve isimler hakkında yeni bir yasa yayınlanmıştır⁵¹.

⁴⁶) C.E. Bull. Inf. No. 3 Mars 1979 p.4

⁴⁷) No. 56/1978 du 4.12.1978

⁴⁸) No. 55/1978 du 4.12.1978

⁴⁹) C.E. Bull. Inf. No. 4 Juillet 1979, p. 25; C.E. Bull. Inf. No. 5 Janvier 1980, p. 30

⁵⁰) C.E. Bull. Inf. No. 5 Janv. 1980 p. 35

⁵¹) J.O. 1978: 800

3. Kadın Erkek Eşitliği⁵².

İş hayatında kadınlarla erkeklerin eşitliğine dair bir yasa önerisi⁵³ birçok değişiklikten sonra Parlamento'ca benimsenmiştir.

4. Tanıkların Sorgusu⁵⁴.

Bazı mahkemelere -belli bir deneme süresi için- tanıkların sorgularını telefonla yapabilmeleri olanağı veren yeni bir yasa kabul edilmiştir⁵⁵. Gerek hukuk gerekse ceza işlerinde uygulanacak bu usulde oturumlara gelmeden dinlenecek olan bu tanıkların kimliklerinin tesbit ve kontrol edilebilmesi için bazı özel tedbirler de öngörülmüştür.

5. Adli Yardım⁵⁶

Adli Yardım Yasasının değiştirilmesini öngören yeni bir yasa önerisi Parlamentoca bazı değişikliklerle kabul edilmiş bulunmaktadır. Değişiklikler adli yardım bürolarının sayısı (iki yerine dört) ve bazı idari formaliteler konusunda olmuştur.

6. Milletlerarası Hukuk⁵⁷.

a) İsveç Vatandaşlığı kanunu yeni bir yasa ile⁵⁸ değiştirilmiştir.

b) Milletlerarası adli yardımlaşma konusunda Parlamento, Suçluların İadesi Hakkında Avrupa Konvansiyonuna ek İkinci Protokol ile Avrupa Adli Yardımlaşma Konvansiyonuna ek Protokol'ü onaylamıştır⁵⁹.

7. Ceza Hukuku

a) Ceza Yasası ile Basın Özgürlüğü Yasasında değişiklik öngören yasa önerisi Parlamento'ca kabul edilmiştir⁶⁰.

⁵²) C.E. Bull. Inf. No. 5 Janv. 1980 p. 41

⁵³) 1978/79: 175.

⁵⁴) C.E. Bull. Inf. No. 5 Janv. 1980 p. 50

⁵⁵) J.O. 1979: 103.

⁵⁶) C.E. Bull. Inf. No. 6 Avril 1980 p. 4

⁵⁷) C.E. Bull. Inf. No. 5 Janv. 1980 p. 53

⁵⁸) J.O. 1979: 139

⁵⁹) J.O. 1979: 98-99

⁶⁰) J.O. Bull. Inf. No. 6 Avril p. 2

b) Çocuklara cismanî ceza (dayak, kulak çekme, hırpalama) verilmesi yasaklanmıştır. Velayet ve vesayet'e ilişkin yasal hükümler bu yönde değiştirilmiştir⁶¹.

X — İsviçre

1. Özel Hayatın Gizliliği⁶²

23 Mart 1979 tarihli özel hayatın gizliliğinin korunmasına dair yasa aşağıda sayılan federal düzeydeki yasalarda çeşitli değişiklikler yapmıştır:

- 15 Haziran 1934 tarihli Ceza Yargılama Usulü Yasası
- 16 Aralık 1943 tarihli Adli Teşkilât Yasası
- 28 Haziran 1889 tarihli Askeri Adliye Teşkilâtı Yasası
- 25 Mart 1979 tarihli Askeri Ceza Yasası
- 14 Ekim 1922 tarihli Federal Telgraf ve Telefon Yasası
- 2 Ekim 1924 tarihli Federal Posta Hizmetleri Yasası
- 21 Aralık 1937 tarihli Ceza Yasası.

Yapılan bu değişikliklerle posta, telgraf ve telefonla haberleşmenin belirli kişiler bakımından hangi koşullarda gözlenebileceği de tesbit edilmiştir.

2. Hayvanların Korunması⁶³

9 Mart 1978 tarihli Hayvanların Korunması Yasası, Konfederasyon'a hayvanların korunması konusunda yasal düzenleme yetkisi veren Federal Anayasanın 25/bis maddesine dayanılarak çıkartılmıştır. Bu yasa ile insanların hayvanlara karşı davranışları düzenlenmekte ve bunların korunması ile rahatları güvence altına alınmaktadır. Daha çok bir çerçeve-yasa niteliğinde kaleme alınmış olan bu metin yalnızca hayvanların korunmasının temel ilkelerini belirlemektedir.

Hayvanlara gereksinmelerine en elverişli biçimde davranılması gerektiğini hükme bağlayan yasanın temel bir bölümü de hayvanların yetiştirilmesi, vahşi hayvanların avlanması ve tutulması, satış hayvanlarının kullanılması ile ilgili bölümdür. Yasa, bundan başka hayvan ticareti, hayvanların nakli, kesimi konularında hükümler getirmektedir. Hayvanlar üzerinde yapılan deneyler konusuna da geniş yer ayrı-

⁶¹) J.O. 1979: 122

⁶²) C.E. Bull. Inf. No. 5 Janv. 1980 p. 39

⁶³) loc. cit. p. 39

miş, bu deneylerin sayılarının sınırlanması ve kontrol altına alınması öngörülmüştür. Hayvanların korunması konusunda yapılacak bilimsel araştırmaların gerçekleştirilebilmesi için ödenek ayrılması gereği de hükme bağlanmıştır.

3. Adli Teşkilât⁶⁴.

16 Aralık 1943 tarihli Federal Adli Teşkilât Yasasını değiştiren yeni bir yasa 1 Şubat 1979'da yürürlüğe girmiştir. Yasa ile Federal Mahkemenin teşkilâtı, personeli ve işleyişi hakkında yeni kurallar getirilmiştir. Bunlar Federal Mahkemenin Kamu ve İdare Hukuku Dairesinin işlerinin artması üzerine alınmış iyileştirici önlemlerdir. Diğer yandan yapılan bu değişiklikler Federal Mahkemenin bakmaya yetkili olduğu idare hukuku ve kamu hukuku davaları için öngörülmüş basit yargılama usulünün uygulama alanını daha da genişletmeyi amaçlamaktadır.

4. Askeri Ceza Hukuku⁶⁵.

a) 23 Mart 1979 tarihli yeni Federal Askeri Ceza Usulü Yasası ile bu konudaki 1889 tarihli eski yasa tamamen değiştirilmiştir. Avrupa İnsan Hakları Konvansiyonu gözönünde tutularak sanığın durumu gerek tahkikat gerekse yargılama bakımından daha da iyileştirilmiştir.

b) 1927 tarihli Askeri Ceza Yasası da 23 Mart 1979'da değiştirilmiştir. Bu değişiklikler güvenlik ve koruma önlemleri, cezaların infazı, disiplin cezaları ve kanun yolları konularındadır.

XI — İzlanda

1. Şirketler Hukuku⁶⁶.

Yeni Anonim Şirketler Kanunu (No. 32), 1921 tarihli eski yasanın (No. 77) yerini almıştır. Yasa, Danimarka Anonim Şirketler Yasası ile büyük bir benzerlik ve ayniyat taşımakla birlikte İzlanda'nın sosyal yapısı ile finansal sisteminin özelliklerini de dikkate almıştır.

Yasa çeşitli para cezalarının ödenmesi bakımından şirketlerin sorumluluğu konusunda yeni özellikler getirmiştir. Yasanın 155 nci maddesine göre, şirketin bir yöneticisi ya da temsilcisi şirket hesabına faaliyet gösterirken yasalara ihlal ederse, hümonunacak para cezası bakımından şirketin de birlikte sorumlu olması kabul edilmiştir.

⁶⁴) C.E. Bull. cnf. No. 5 Janv. 1980 p. 51

⁶⁵) C.E. Bull. Inf. No. 5 Jnav. 1980 p. 53-54

⁶⁶) C.E. Bull. Inf. No. 5 Janv. 1980 p. 42

2. İflâs⁶⁷.

1 Ocak 1979 tarihinde yeni bir İflas Yasası (No. 6) yürürlüğe girerek 1929 tarihli eski yasa ilga edilmiştir. Bu yasa da birçok yenilik getirmektedir.

Örneğin yasaya göre iflâs işine bakacak olan mahkeme aynı zamanda bir ceza mahkemesi gibi hareket ederek müflis'in iflâsı ile birlikte bir cürüm işleyip işlemediğini de araştıracaktır.

3. Vergi Suçları⁶⁸.

Yine 1 Ocak 1979'da Gelir Vergisi ve Emlâk Vergisine ilişkin yeni bir Yasa (No. 40) yürürlüğe girmiştir.

Vergi suçlarında uygulanacak cezalar eski yasaya göre oldukça artırılmıştır.

Önemli vergi suçları ve bunların tekrürü halinde para cezasının yanısıra altı seneye kadar hapis cezası öngörülmüştür. Böylece mali suçların cezası 1940 tarihli Ceza Yasasında hırsızlık, ihtilas gibi suçların cezaları ile aynı ağırlığa yükseltilmiş olmaktadır.

Yasa ile getirilen diğer bir yenilik de artık yalnızca gerçek kişilerin değil, tüzel kişilerin de faaliyetten men cezasının yanısıra para cezasına çarptırılabilmelerinin öngörülmüş olmasıdır.

4. Siyasi Partiler ve Basın⁶⁹.

Siyasi Partilerin ülke dışından para yardımı alması ile İzlanda'daki yabancı elçiliklerin gazete yayınlaması ile gazetelere mali yardım yapmasını yasaklayan yeni bir yasa⁷⁰ da İzlanda iç hukukundaki bir diğer yeniliktir.

Yasa İzlanda siyasi partilerinin yabancı kaynaklı her türlü mali yardım almalarını yasaklamaktadır. Bunun gibi aynı yasa ile İzlandadaki yabancı elçiliklerin gazete yayınlarını finanse etmeleri ya da para yardımında bulunmaları yasaklanmıştır. Her iki halde de yasak sadece belli bir miktar paranın verilmesini değil çalışan-

⁶⁷) loc. cit. p. 43

⁶⁸) loc. cit. p. 43

⁶⁹) loc. cit. p. 43

⁷⁰) No. 62/20.5.1978

ların ücretlerinin ödenmesini, mal ve eşya yardımında bulunulmasını da içine almaktadır. Yasa kapsamına siyasal partiler, bunlar hesabına çalışan dernek ve sair tüm kurumlar, günlük ve haftalık gazeteler girmektedir. «Yabancı kaynak» deyimini ise İzlanda da ikâmet etsin ya da etmesin tüm izlandalı olmayanları belirtmektedir. Bu yasaların ihlali halinde, yapılan yardımlar hazineye irat kaydedilecek ve ayrıca da 10 milyon krun'a varan (2,6 milyon TL) para cezasına hükmedilecektir.

XII — Lüksemburg

1. *Idari Usul*⁷¹.

1 Aralık 1978 tarihli yasa ile düzenlenmiştir. Bu yasa bir çerçeve-yasadır. Özel bir usulün öngörülmemiş olduğu bütün hallerde uygulanmak üzere konunun ayrıntılarının düzenlenmesi bir yönetimeliğe bırakılmıştır.

Yasa ile idari usulün temel ilkeleri belirlenmiştir. Bunlar: Yönetilenlerin dinlenmelerini istemeleri hakkı, idari dosyanın içeriği konusunda bilgi sahibi olabilme (ulaşma) hakkı, idarenin kararlarının gerekçeli olması zorunluluğu ve istişari organların mütalâalarının alınması yöntemi.

Bu düzenleme ile Lüksemburg, Avrupa Konseyinin kişilerin idareye karşı korunması ilkelerine⁷² mevzuatını uyarlamış bulunmaktadır.

Getirilen yeni kurallar bireysel idari işlemlerde ilgili olup, kararın alınmasına bireyin de en geniş bir şekilde katılmasının ve savunma hakkına saygı gösterilmesinin teminini amaçlamaktadır. Buna göre idare edilenler, haklarında alınan ve alınacak idari kararlarla ilgili olarak, idari durumlarına ilişkin dosyanın içeriği hakkında bilgi almak hakkına sahiptirler. İdarenin haklarındaki işleme dayanak yaptığı ya da yapacağı bilgi ve gerekçeleri öğrenebilirler. Kamu yararının ya da önemli kişisel çıkarların sözkonusu olduğu hallerde ise bazı belgelerin gösterilmesi reddedilebilecektir. Ancak gösterilmesi kabul edilmemiş olan belgeler ilgilinin aleyhine kullanılamayacaktır. Meğer ki bu belgenin içeriğinden ilgili daha önce haberdar edilmiş ve kendisine itiraz hakkı tanınmış bulunsun. İdari merciler ilgili kişinin bir girişimini bulunmaksızın bir karar alır ya da tanınmış hakları res'en değiştirmek veya ortadan kaldırmak isterse durumu mutlaka ilgili kişiye bildirmek zorundadır. İlgili kişi ise buna sekiz gün içerisinde itiraz edebileceği gibi şifahen dinlenmesini de isteyebilir. Bu istek üzerine idare o kişiyi dinlemek zorundadır. Ayrıca idari usulde taraflar kendilerini bir avukat ile temsil ettirebilirler ve beraberlerinde bir teknik danışman bulundurabilirler. Özellikle bir dilekçenin reddine ya da tanınmış hakların değiştirilmesi veya iptaline ilişkin idari kararların mutlak suretle gerekçeli olması ve karara karşı başvurulabilecek yasa yollarının neler olduğunu açıkça bildirmesi zorunludur. Gerekçe, kararın hukuki dayanakları ile fiili nedenleri göstermelidir. Gerekçenin bulunmadığı ya da açık olmadığı hallerde ilgili kişi açıklama ve bilgi isteyebilir. İdari

⁷¹) C.E. Bull. Inf. No. 5 Juillet 1979 p. 34; C.E. Bull. Inf. No. 5 Janv. 1980 p. 36-37

⁷²) C.E. Resolution (77) 31

karara karşı başvurulabilecek yasa yollarının gösterilmesi, başvurma süresi ile başvurulacak merciin de belirtilmesini içermek zorundadır. Bunların yanısıra bu düzenleme istişari organlara başvurma, üçüncü kişilerin haklarını etkileyen kararlarla sonuçlanacak idari usulün aleniliği konularında da hükümler içermektedir.

2. Ölüm Cezası⁷³.

Ölüm cezasının kaldırılmasına ilişkin yasa önerisi 17 Mayıs 1979'da kabul edilerek tüm alanlarda ölüm cezası kaldırılmıştır.

3. Boşanma⁷⁴.

5 Aralık 1978 tarihli Boşanma Reformu Yasası ile üç yıllık fiili bir ayrılık boşanma ile müeyyidelenmiştir.

XIII — Norveç

1. Seçim Hakkı⁷⁵

Seçim mevzuatında değişiklik yapan yeni bir yasa ile⁷⁶ seçimlerden geriye doğru üç yıldan beri Norveç'te oturan diğer İskandinavya ülkeleri vatandaşlarına yerel seçimlerde seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır.

2. Vatandaşlık⁷⁷

8.12.1950 tarihli Norveç Vatandaşlığı Kanunu yeni bir yasa ile⁷⁸ değiştirilmiştir.

Yasaya göre ana veya babasından birisi Norveçli olan nesebi sahih çocuk Norveç vatandaşlığını iktisap edecektir⁷⁹. (Önceki düzenlemede ise ancak Norveçli babadan doğan çocuk Norveç vatandaşı olabiliyordu).

Çifte vatandaşlık hallerinin çoğalmasını önlemek amacıyla Norveç Vatandaşlığının kaybı konusunda, yeni bir kural getirilmiştir. Ancak Norveç ile bu konuda bir anlaşma imzalamış olan devletlere karşı uygu-

⁷³) C.E. Bull. Inf. No. 6 Avril 1980 p.3

⁷⁴) C.E. Bull. Inf. No. 3 Mars 1979 p.2

⁷⁵) C.E. Bull. Inf. No.6. Avril 1980 p.2

⁷⁶) No. 85/15.12.1978

⁷⁷) C.E. Bull. Inf. No. 5 Janv. 1980 p. 37-38

⁷⁸) No. 19/25.5.1979

⁷⁹) C.E. Resolutions (77) 13

lanacak olan bu kurala göre, yabancı bir devlet vatandaşlığına da sahip olan ve, bu ülkede ikâmetgâh kurup beş yıldır oturan Norveçliler belli bir süre için Norveç vatandaşlığını kaybedeceklerdir.

3. *İsim*⁸⁰

İsim hakkında 1964 tarihli yasa yeni bir yasa⁸¹ ile değiştirilmiştir. Buna göre evlenen eşler soyadları bakımından bir seçim hakkına sahiptir. Her iki eş de kendi soyadlarını kullanmaya devam edebilecekleri gibi anlaşarak karı ya da kocanın soyadını seçebilirler. Eğer eşler ortak bir soyadında anlaşmışlarsa doğacak çocuk da bu soyadını taşıyacaktır. Eşler ortak bir soyadında anlaşmayıp herbiri eski soyadını kullanmaya devam etmekteyse doğacak çocuk için bu iki soyadından birini seçeceklerdir. Böyle bir durumda çocuğun doğumundan itibaren altı ay içinde bir soyadı seçilmemiş olursa çocuk otomatikman annesinin soyadını alacaktır.

4. *Ehliyet*⁸²

Yeni bir yasa ile⁸³ fiil ehliyeti 20'den 18 yaşa indirilmiştir. Bu değişiklik seçme hakkını 18 yaşına indiren (eskiden 20 idi) Anayasa değişikliği nedeniyle yapılmıştır.

5. *Zamanaşımı*⁸⁴

Parlamenteciler alacakların zamanaşımına ilişkin yeni bir yasa⁸⁵ kabul etmiştir. 1 Ocak 1980'de yürürlüğe giren yasa üç yıllık bir genel zamanaşımını süresi belirlemiştir.

6. *Tüketicilerin Korunması*⁸⁶

Tüketicilerin şikâyetlerinin düzenlenmesine ilişkin yeni bir yasa kabul edilerek yürürlüğe girmiştir⁸⁷.

⁸⁰) C.E. Bull. Inf. No. 5 Janv. 1980 p.29

⁸¹) No. 39/8.6.1979

⁸²) C.E. Bull. Inf. No. 5 Janv. 1980 p.29

⁸³) No. 38/8.6.1979

⁸⁴) C.E. Bull. Inf. No.6 Avril 1980 p.1

⁸⁵) No. 18/18.5.1979

⁸⁶) C.E.Bull. Inf. No. 3 p.4

⁸⁷) No. 18/28.4.1978, C.E. Bull. Inf. No. 1

7. Milletlerarası Hukuk

a) Yabancı ülkelerde verilen boşanma ve ayrılık kararlarının tanınmasına dair yasa⁸⁸ kabul edilmiştir⁸⁹.

b) 1902 tarihli Ceza Kanunununda değişiklik öngören yeni bir yasa⁹⁰ kabul edilerek 27 Ocak 1977 tarihli Tedhişçiliğin önlenmesine Dair Avrupa Konvansiyonunun onaylanması olanağı sağlanmıştır.

8. Ölüm Cezası⁹¹

1902 tarihli Askeri Ceza Yasasının savaş sırasında işlenen bazı cürümler için ölüm cezasını öngören hükümleri kaldırılmıştır⁹².

9. Uyşturucu Madde Alışkanlığıyla Mücadele

Bu konuda Ceza Usul Yasası ile cezaevi kurumlarına ilişkin yasaları değiştiren iki yeni yasa⁹³ yürürlüğe girmiştir.

Bu değişikliklerle yakalanan zanlının veya cezaevinde yatmakta olan mahkûm ya da tutuklunun uyşturucu madde alışkanlığı hakkında bir şüphenin varlığı halinde hekim kontrolü ve denetimine sevkedilmeleri öngörülmüştür.

XIV — Yunanistan

Organ nakli ve çocuk düşürme konusunda 14 Aralık 1978'de yürürlüğe giren yeni bir yasa⁹⁴ ile tedavi ya da bilimsel araştırma amaçları ile insandan insana organ, hücre, doku veya diğer biyolojik maddelerin nakledilmesi düzenlenmektedir⁹⁵.

Yasaya göre organ bağışları ivazsız olmak zorundadır. Organ veren ve alana birbirlerinin kimlikleri bildirilmecektir (m.2, m.3). Bu konudaki operasyonlar özel tıbbi merkezlerde yapılmak zorundadır (m.4). Tüm giderler kendisine organ nakledilecek olana aittir (m.6). Bir cesetten organ, doku ya da vücut parçasının

⁸⁸) C.E. Bull. Inf. No.3 p.4

⁸⁹) No.38/2.6.1978, C.E. Bull. Inf. No.1

⁹⁰) No. 3/16.2.1979, C.E. Bull. Inf. No. 5 p. 53

⁹¹) loc. cit. p.45

⁹²) No. 43/8.8.6.1979

⁹³) No. 41/8.6.1979; No. 42/9.6.1979, C.E. Bull. Inf. No. 5 p.45

⁹⁴) C.E. Bull. Inf. No. 4 p. 23-24; No. 821/1978.

⁹⁵) C.E.Resolution (78) 29.

alınması ancak bir canlıya nakil ya da bilimsel nedenlerle olabilir (m.5). Bunun için ölenin açık ya da örtülü bir itirazının olmaması da gereklidir (m.7). Yasaca belirlenmiş ölçütlere uygun olduğuna dair ölüm belgesi düzenlenmeden kadavraya müdahale yasaktır. Ehliyet sahibi herkes yazılı olarak vücudunu tıbbi amaçlara adanabilir (m.13). Bu kuralların ihlali halinde çeşitli yaptırımlar öngörülmüştür (m.16).

Bu yasa ile kürtaj'a da izin verilmekte, ancak bunun gebeliğin 12 nci haftasına kadar ve annenin fizik sağlığı bakımından bir tehlike söz konusu olduğu takdirde yapılabilmesini hükme bağlamıştır (m. 3). Çocuk düşürmenin ise, sakat bir çocuğun doğumu ile sonuçlanabilecek ciddi bir anormalliğin modern tıbbi yöntemlerle belirlenebilmesi halinde 20 nci haftaya kadar uygulanabileceğini öngörülmüştür.